

Charles Ammi Cutter

élete és munkássága

Készítették:

Mátyás Flóra Mária

Mellen Adrienn Viktória

Szövérfy Kincső Virág

Témavezető: Barátné Prof. Dr. Hajdu Ágnes

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK
Könyvtár- és Információtudományi Intézet

Tartalomjegyzék

1. Életrajz.....	1
1.1. Korai évek.....	1
1.2. Munkássága a diploma után.....	4
1.3. Magánéleti változások és válságok.....	7
2. Munkássága.....	9
2.1. A korszakot érő hatások.....	9
2.2. Cutter nézetei.....	10
2.3. A nyelvészeti iskola és a tárgyszóalkotás.....	12
2.4. A kiterjeszthető osztályozás.....	15
3. Hatásai, munkásságának utóélete.....	18
3.1. Hanyatlás.....	18
3.2. Munkásságának utóélete, jelentősége.....	19
4. Összefoglalás.....	21
Absztrakt.....	22
Felhasznált irodalom.....	23

Charles Ammi Cutter élete és munkássága

„(...) olyan szakrend elkészítéséhez folyamodtam, mely bármilyen méretű gyűjteményre alkalmazható, a nemrég óta működő falusi könyvtártól egészen a millió kötetet számláló nemzeti könyvtárig.”¹

- Charles Ammi Cutter: *Expansive Classification* (1891)

1. Életrajz

1.1. Korai évek

Az úttörő telepesek utódai joggal lehetnek büszkék a származásukra (William Parker Cutter, 1931 p. 3). Nem azért, mert őseik kiemelkedők lettek volna társadalmilag, a politikai vagy a pénzügyi világban, hanem mert szorgalmas, egyszerű, tiszta gondolkodású, istenfélő emberek voltak, erős hittel és meggyőződéssel. A New England-i Cutter család is közéjük tartozott. Az özvegy Elizabeth Cutter, aki két fiával Amerikába ment az angliai Newcastle-on-Tyneből és Menotomyban telepedtek le Massachusettsben, mai nevén Arlingtonban. 1640 körül érkeztek és a föld 1929-ig a Cutter család tulajdonát képezte. Volt egy olyan szokás a régi időkben, hogy a gyerekeknek a Bibliából adtak nevet és a Cutterek generációkon átívelően követték ezt a hagyományt. Ritkán esett meg, hogy a Cutter családban az idősebb fiút nem Ammi-nak nevezték volna (W. P. Cutter, 1931 p. 4), mely név jelentése “népem” (Hitchcock et al., 1871 p. 1104). A 19. század eleje környékén egy Ammi fia, Ammi útnak indult a menotomy-i családi házból és halolaj kereskedő lett a T-Wharf-on, Bostonban. Itt ismerkedett meg egy bizonyos Caleb Champney-vel, akinek korai halálát követően Ammi Cutter elvette feleségül özvegyét, majd idősebbik fiukat elhunyt üzlettársáról nevezte el. Ez az ifjabb Caleb Champney Cutter szintén a T-wharf-ra ment dolgozni és megházasodott (W. P. Cutter, 1931 p. 4).

¹ „I have been led to prepare a scheme applicable to collections of every size, from the village library in its earliest stages to the national library with a million volumes.”

Charles Ammi Cutter Caleb Champney Cutter és Hannah Bigelow Cutter másodszülött fia (Strongem, 2004). Bostonban, a Charter Street 65-ös szám alatt született 1837 március 14-én. Édesanyja egy hónappal később elhunyt. Apja újránősült és nem sokkal később, 1839-ben felesége életet adott közös gyermeküknek. Ekkor a kétéves Charles Ammi-t, aki nem volt erős kisfiú, meglehetősen törékeny testalkatú és rendkívül rövidlátó is volt, nagyapjához és apja nővéreihez, három hajadon nagynénjéhez küldték, először Charlestownba majd West Cambridge-be (Strongem, 2004). A nagynénik, akik önálló vagyonnal rendelkeztek, nem csak műveltek voltak, hanem elkötelezett hívők is. A nagyapai házban megtapasztalt unitárius vallás valószínűleg hatással volt Cutter későbbi döntéseire a munkássága során (W. P. Cutter, 1931 p. 5). Sajátjukként nevelték Charles-t, beleértve a későbbi Harvard-i tanulmányai anyagi támogatását is. Az egyik néne városi könyvtáros volt, így korai éveiben már körbevették őt a könyvek Alkatából adódóan jobban szeretett a sportokról inkább csak olvasni, bár későbbi éveiben élvezte a táncot és a szabadtéri tevékenységeket is (Strongem, 2004).

Családja fiatal éveitől kezdve bátorította, hogy fejlessze tudományos képességeit. Megmutatták neki a west cambridge-i könyvtárat is, ahol a nagynénje dolgozott (Miksa, 1977b p. 19.). 1840-ben lehetősége adódott, hogy Cambridge-ben, a Hopkins Classical School-ban tanuljon. Az iskola a legjobbak közé tartozott abban az évtizedben, amikor Edmund D. Whitman vezetésével megkísérelték kibővíteni az iskola szerepkörét, amely azonban elsősorban a Harvardra készítette föl a diákokat és később végsősoron az unitáriusi lelkészi szolgálatra. Azoknak a fiataloknak, akik ebbe az irányba szándékoztak haladni, tanulmányaik során az intézet lehetőséget adott, hogy ingyenes taníttatásban részesüljenek. Mint az iskola neve is jelezte, az oktatás nagymértékben hű maradt a klasszikus művekhez, de az is biztos, hogy a Biblia szorgos tanulmányozása is a kötelességek közé tartozott (W. P. Cutter, 1931. p. 5). Nem ez volt az egyetlen oktatás, amiben Cutter részt vett. Nagynénjeinek köszönhetően megízlelhette a művészeteket, a zenét és az irodalmat, ezek később is meghatározóan jelen voltak az életében. A diákélet Cambridge-ben ugyanolyan aktív volt, mint bárhol máshol az Egyesült Államokban és a Harvard köré összpontosult. Cutter hátrányos helyzetűnek számított a rövidlátása miatt, hisz így kevésbé vehetett részt a sportokban, de elkötelezett volt az iskolán kívüli olvasás iránt. Valószínűleg már ilyen fiatalon is jól ismerte a főiskolai könyvtárt (W. P. Cutter, 1931 p. 5-6). Az biztos, hogy hatalmas lelkesedéssel, szorgalommal és kitartással olvasott és az

irodalmi ízlése már a főiskolai tanulmányai megkezdése előtt is szépen fejlődött. Nagyapja halála után, 1850-ben nagynénjeivel Cambridge-be költöztek (Strongem, 2004). 1851-ben a Hopkins alapítvány segítségével ösztöndíjasként beiratkozott a Harvardra 14 évesen, ahol az elkövetkező négy évben komoly, lelkiismeretes és szorgalmas diákként végezte tanulmányait (Miksa, 1977b p. 19). 1855-ben osztályharmadikként és mint Phi Beta Kappa diplomázott. Nem volt még biztos benne, hogy milyen irányba induljon tovább, de addig is 1855-1856-ban magánórákat adott és az idő egy részében matematikát hallgatott a Harvard Lawrence tudományos intézetében (Miksa, 1977b p. 19). 1856-ban megboldogult nagyapja kívánságát teljesítve, továbbra is a Hopkins alapítvány nyújtotta előnyöket élvezve beiratkozott a Harvard Divinity School teológiai iskolába (Strongem, 2004). 1857-ben ösztöndíjasként Bowdoin díjat nyert a *Vallási üldöztetések a gyarmati időszakban New Englandben*² (W. P. Cutter, 1931 p. 7) című dolgozatával. Ezt a tekintélyes díjat 1791-ben alapították James Bowdoin kormányzó örökségéből, a már diplomával rendelkezőknek volt lehetőségük elnyerni (Harvard University – Price Office). Pénzjutalommal, medállal és elismerő oklevéllel járt. Annak ellenére, hogy a képzése magába foglalta a hivatalos előkészületet az unitárius lelkészi hivatásra, amikor 1859-ben diplomázott, Cutter nem volt elkötelezett a papi pálya iránt (Miksa, 1977b p. 19). Félénksége okán aggályai támadtak a prédikációval kapcsolatban, habár a diplomaszerezés utáni hónapokban alkalmanként eleget tett az egyházi feladatoknak a cambridge-i First Church-ben. Végül nem lett belőle lelkész (W. P. Cutter, 1931 p. 8). Az iskolai tapasztalat hozzásegítette ahhoz a döntéshez, hogy másik hivatást válasszon. Ráadásul Cutter erősebb késztetést érzett a tudományos kutatás irányába és ahogy azt az elkövetkező évek is bizonyították, inkább lehetett volna teológiai professzor, mint lelkész (Miksa, 1977b p. 19). Ebből az összefoglalóból is látszik, hogy a fiatal Charles Cutter megengedhette magának és lehetősége nyílt arra, hogy a kor legjobb oktatásában vegyen részt az Egyesült Államokban. Élvezte egy értelmiségi otthon környezetének az előnyeit és komoly anyagi támogatással végezhetette tanulmányait.

Képzésében a jövőjét tekintve legjelentősebb hatással az volt, hogy 1857 és 1859 között a Harvard Divinity School teológiai iskola diákkönyvtárosaként dolgozott (Miksa, 1977b p. 19). Ottani munkája során tapasztalta meg először, milyen

² „Persecutions for Religion's Sake during the Colonial Period in New England.”

munkafolyamatok vannak egy könyvtárban, hogyan kell egy hasonló intézményt irányítani, milyen igényei vannak egy felhasználónak, stb. Benyomásai nyilvánvalóan elkötelezetté tették a később választott pályája iránt. Az ekkor írt tudósításai jól példázzák lelkesedését és törekvéseit a szisztematikus elrendezés terén, amik a későbbiekben is meghatározták a könyvtári munkáját. Ez a tapasztalat hozta össze Ezra Abbot-tal, a katalogizálásban kiemelkedő, főiskolai segédkönyvtárossal, aki lelkesedett Cutter képességeiért, tehetségéért (Miksa, 1977b p. 19).

1.2. Munkássága a diploma után

Diploma után Cutter magánórákat adott és további független tanulmányokat folytatott. Könyvtári munkája mellett 1860-ban csatlakozott a Harvard College könyvtárosaihoz – amely intézmény a legnagyobb könyvtárnak számított akkor az államokban – Abbot asszisztenseként (Strongem, 2004). A Harvard könyvtár egyfajta laboratóriumként szolgált, olyan problémák, témák felfedezésére, amik Cutter-t egész munkássága során foglalkoztatták, mint például a hatalmas, gyorsan növekvő állomány; belső folyamatok, az állomány elérhetősége a felhasználók részére; könyvtári adminisztratív feladatok, tevékenységek. Ezek nagy mértékben kapcsolódtak a könyvtárvezető, John Langdon Sibley személyéhez, de úgy tűnt, Cutter is tisztában volt a legfontosabb kérdésekkel (Miksa, 1977b p. 20). 1868-ban megjelent első jelentősebb tanulmányában, *A Harvard College Library történelme*³ című írásában már kiválóan megmutatkozott későbbi szemlélete, tisztánlátása a felmerülő problémákkal kapcsolatosan. Egyértelmű, hogy a legnagyobb hatással Cutter munkásságára Ezra Abbot volt (Miksa, 1977b p. 20). Abbotnak és Cutternek hasonló volt a látásmódjuk és a munkamódszerük (W. P. Cutter, 1931 p. 9). A szisztematikus, könyvtári bibliográfiai rendszerekről, osztályozásról és katalogizálásról tanult az idősebb férfitől és Cutter segített Abbot tervének megvalósításában, a cédulakatalógus megalkotásában, és felügyelte nap nap után a rendszer felépítését (Miksa, 1977b p. 20).

Ez az időszak egyéb okok miatt is fontos volt Cutternek (Miksa, 1977b p. 20). 1863-ban feleségül vette Sarah Fayerweather Appleton-t (Strongem, 2004) – az első

³ „*The History of the Harvard College Library*” (Miksa, 1977b. p. 20)

női asszisztentst a feldolgozó osztályon – és az azt követő öt évben három fiuk született, ezzel lényegesen megnövekedett a létszám a háztartásban, tekintve, hogy velük élt még Cutter két nagynénje, a felesége nővére, annak férje és a szobalányok is (Miksa, 1977b p. 20). A szükség, hogy kiegészítse jövedelmét, ösztönözte és lendületet adott, hogy széleskörűen folytassa egyéb tudományos törekvéseit az egyetemi könyvtárosi munkáján kívül. Tudományos munkákat publikált és katalógusokat állított össze. Bibliográfiai szakértőként Joseph Sabin-nak asszisztált az *Amerikai vonatkozású könyvek lexikonjához*⁴, de Ezra Abbotnak is segített pár későbbi bibliográfiai törekvésében. Egy ideig speciális katalógizáló asszisztensként dolgozott a Boston Public Library-ban, ez idő tájt kezdte el irodalmi munkásságát. Részt vett cikkek, könyvkritikák megírásában a *North American Review*-nak és a *Nation*-nek irodalmi bibliográfiai és könyvtári témákban. Még további 35 évig írt a *Nation*-nek, bizonyította érdeklődését, elköteleződését mint könyvtáros szakember és mint tudósító a francia irodalom és kulturális élet terén (Miksa, 1977b p. 20). 1868 végére a 31 éves Cutter ismeretei a katalógizálásról valamint az adminisztratív és személyes tudományos képességeiből eredően olyan hírnévre tett szert, hogy tekintélyes könyvtárosi pozíciót ajánlottak neki a massachusetts-i felsőbb osztály által létrehozott magánkönyvtárban, a Boston Athenaeum-ban (Miksa, 1977b p. 20), ahol az elkövetkező 25 évét töltötte (Strongem, 2004). Csakúgy, mint a Harvardon az első munkája az volt, hogy katalógizálja a könyvtár állományát. Az intézmény – a Harvarddal közösen – fókuszpontja volt a befolyásos Boston-Cambridge-i értelmiségi közösségnek (Miksa, 1977b p. 20). Munkát kap a Bureau of Education-nál, hogy írjon beszámolót az állami könyvtárakról, múltbéli tapasztalataiból merítve, 1876-ban megírja a *Szótárkatalógus szabályzatot*⁵ (Miksa, 1977b p. 21). A kivételes könyv tovább növeli jó hírnevét a könyvtári világban, valamint máig meghatározó kézikönyvvé vált a szisztematikus szótárkatalógus témájában. Az 1869-től 1880-ig tartó időszak a csaknem folyamatos személyes sikerek és teljesítmények évei voltak (Miksa, 1977b p. 21) Cutter könyvtári munkája irányadóvá vált a könyvtárosi szemléletben. Összhangban az Athenaeum kulturális küldetésével, sikeresen vezette a könyvtárat az egyre szélesedő szolgáltatási célok felé. Tette ezt nem csak azért, hogy szélesítse pénzügyi lehetőségeit, hanem hogy kiterjessze a könyvtár használatát. Minden alkalmat megragadott, hogy az állomány és a szolgáltatások ne csak tagok

⁴ „*Dictionary of Books Related to America*” (Miksa, 1977b p. 20)

⁵ „*Rules for Dictionary Catalog*” (Miksa, 1977b p. 21)

számára legyenek hozzáférhetőek. Ez utóbbival kapcsolatban időnként ellenállásba ütközött, de több vezető bátorításával úgy, mint Charles Deane, Francis Parkman és Samuel Elliot, Cutter "megnyerte az ügyet", legalábbis részben (Miksa, 1977b p. 21). Eredményeképpen az Athenaeum pénzügyi mutatói nagy növekedést értek el abban az évtizedben. Cutter különösen sikeres volt abban, hogy az intézménynek aktívabb szerepe legyen az amerikai könyvtáros közösségen belül. Athenaeum-i munkássága során, Cutter számos szolgáltatást vezetett be, többek között a könyvbe ragasztott zsebben lévő kölcsönzőkártya használatát, a házhozszállítást és a könyvtárközi kölcsönzést, bevonva az együttműködő vállalkozásokat és a Boston környéki könyvtárakat (Strongem, 2004). Kitartása, hogy véghezvigye a célszerű fejlesztéseket, növelte a vezetők magabiztosságát Cutter megítélésével kapcsolatban (Miksa, 1977b p. 21). Olyannyira, hogy az 1870-es évek végére viszonylag önállóan dolgozott, különösen az állománygyarapítás terén és a pénzügyi forrás kezelésében. Éves jelentéseiben, 1878-ban és 1879-ben megkísérelte összefoglalni az elmúlt évtized fejlődését és azt a lelkesedést, ami jellemezte (Miksa, 1977b p. 22). Beszámolóit olyan nagy általános érdeklődés övezte, hogy a vezetők támogatták az írás megjelentetését. Az 1870-es években Cutter csatlakozása a könyvtári vezetők belső köréhez, az Athenaeumban elért eredményeitől függetlenül is várható volt.

Csatlakozott többek közt Melvil Dewey-hoz és részt vett az American Library Association (ALA) és a *Library Journal* megalapításában (Miksa, 1977b p. 22). Segített Dewey-nak a folyóiratnál, számos cikkben közreműködött és havi rendszerességgel írt a Könyvtudomány részlegbe. Az együttműködéseik során roppant lelkes volt Dewey vállalkozásai iránt. Részt vett az egyesület minden egyes közös feladatában és elérhetővé tette az Athenaeumot, mint kísérleti központot az együttműködésben résztvevő bizottsági tagok számára, melyben ő az igazgató és Dewey a határozott, lendületes titkár szerepét töltötték be. Cutter sikerei az Athenaeumban az elkövetkező években tovább folytatódtak. Elkészítette a nyomtatott szótárkatalógust és az alapítványok biztosították a könyvtár állományának gyarapítását. Cutter folytatta az osztályozási rendszerének további fejlesztését, habár a könyvtár állományának terv szerinti átalakítása több mint tíz évbe került (Miksa, 1977b p. 22).

Az 1880-as években a szakmai és magánélete egyidejűleg került nehéz helyzetbe (Miksa, 1977b p. 22). A tagsága az Athenaeum-i vezetőségi tanácsban fokozatos változásokon ment keresztül. Célkitűzései miatt folyamatos nézeteltérések

keresztútjában találta magát. A tagok nem tartottak megfelelőnek pár változtatást a könyvtárban, kifejezetten az osztályozási rendszerrel kapcsolatban, amit Cutter próbált megvalósítani (Miksa, 1977b p. 22). 1893-ban a tagok nem hivatalos kereteken belül próbálták bírálni őt. Meggyőződött róla, hogy a fennálló helyzet már nem valószínű, hogy javulni fog és a konfliktus akkor már olyan méreteket öltött, hogy Cutter beadta a felmondását. Veszteségek érték a családi életében is (Miksa, 1977b p. 22). Másodszülött fia Phillip 1883-ban, míg egyik nagynénje 1886-ban hunyt el. A legjelentősebbnek tekinthető fejlemények sorozata az American Library Association-on belül keletkezett, különösen Cutter és Dewey kapcsolatában bekövetkezett változásokban. Az aggasztó pénzügyi bonyodalomban 1880-ban, amiben nekik és még több könyvtárosnak is része volt, vezetett oda, hogy tekintélyes anyagi veszteség érte Cutter-t, válságot okozva az egyesület vezetésében. A feszült viszony Cutter és Dewey közt elmérgesedett (Miksa, 1977b p. 22).

1.3. Magánéleti változások és válságok

Miután elhagyta a Boston Athenaeum-ot 1893-ban, Európába utazott, állítólag, hogy elszabadulhasson a könyvtáraktól (Strongem, 2004). Indulása előtt viszont írt a Northampton-i újonnan megalakított Forbes könyvtár vezetőségének, miszerint felajánlja, hogy könyveket, fényképeket, zeneműveket és művészeti alkotásokat vásárol és ezzel hozzájárulna a könyvtár induló állományának bővítéséhez. A vezetőség elfogadta az ajánlatát és 50 000 dollárt juttattak el neki céljai megvalósításához. Mikor egy évvel később visszatért, könyvtáros állást ajánlottak neki a Forbes-nál. 1894-es évi jelentésében emlékszik vissza a könyvtárban töltött első nyárra, még a hivatalos megnyitás előtt. A segítségére lévő személyzettel, ami őt képzetlen asszisztensből, egy pár gimnáziumi és főiskolai diákból és egy portásból állt, kezdték meg a kipakolást, rendezni, csoportosítani és polcokra helyezni a több mint 3000 könyvet, amit európai útja során vásárolt. Az elvégzendő feladat annyira hatalmasnak bizonyult, hogy az eredetileg 1895. január 1-re tervezett nyitást kénytelenek voltak július 1-re halasztani (Strongem, 2004).

Habár a fizetés számottevően alacsonyabb volt, mint amit korábban kapott, Cutter mégis meg volt győződve róla, hogy a vezetőség biztosítja majd a kellő

szabadságot, hogy olyan könyvtárat építsen föl, ami leginkább a nézetei szerinti szabályok alapján rendszerezhet (Miksa, 1977b p. 24). Ezt az időszakot hatalmas elhivatottság és kemény munka jellemezte. Cutter elképzelése a Forbes könyvtárról, hogy ez egy új típusú közkönyvtár, amely elérhető, az állomány bárki számára kölcsönözhető, bármilyen vágyott mennyiségben és időtartamra (Strongem, 2004). Nincsenek kellemetlen, bosszantó szabályok és a gyerekeket is szívesen látják. Az évek előrehaladtával Cutter egyre inkább fáradtnak és túlhajszoltnak érezte magát (Miksa, 1977b p. 25). Utolsó élő nagynénje 1895-ben elhunyt. Majd gyászát tovább erősítette és növelte a legfiatalabb fia, Gerald 1898-ban bekövetkezett halála. Ezen tragikus események ellenére sem veszített lelkesedéséből a könyvtári munka iránt. A kilenc év alatt, amit a Forbes-nál töltött, folytatta a tapasztalatszerzést az új ötletekkel és szokásokkal kapcsolatosan (Strongem, 2004). Létrehozta a fiókkönyvtárak és az utazó könyvtárak rendszerét, – a mai mobilkönyvtár szolgáltatás előfutárát – hogy eljuthassanak Massachusetts kisebb városaiba is. 1902-ben megalkotta a zenei és művészeti részleget – ami manapság felbecsülhetetlen gyűjteménye a helyi fényképeknek –, az elkülönített gyerekszobákat és programokat (Strongem, 2004). Bekapcsolódott a helyi iskolák életébe, gyakran vitt műalkotásokat a könyvtár gyűjteményéből, hogy megmutassa azokat a diákoknak. A könyvtár személyzete szorosan együtt dolgozott a városi általános iskolák tanáraival, akik kölcsönvehettek könyveket tanítási célra. Cutter a könyvtárat gyalogosan is könnyen megközelíthető helyeken lakott. A felesége, aki tősgyökeres bostoni volt, kétségkívül vonakodott elhagyni a szülővárosát és csak az évnek egy részében lakott Northampton-ban (Strongem, 2004).

1903 tavaszán Cutter tüdőgyulladást kapott, ami majdnem az életébe került. Azon a nyáron visszatért még dolgozni a Forbes könyvtárba, de állapota súlyosbodott és new hampshire-i lábadozását követően, életének hatvanhatodik évében 1903. szeptember 6-án elhunyt (Strongem, 2004). Ha Charles Ammi Cutter még ma is köztünk lenne, biztosan elégedettséggel töltené el a tudat, hogy a Forbes még mai napig használja osztályozási rendszerét, hogy nyomon követhesse állományát (Strongem, 2004).

2. Munkássága

2.1. A korszakot érő hatások

Ahhoz, hogy megértsük Cutter gondolkodásmódját és munkásságát, szükség van arra, hogy először megismerjük magát a korszakot, melyben alkotott és annak tudományos életét, valamint kihívásait. A 19. században a technológia és a tudományos élet terén is számos változás történt, ezek az átalakulások, fejlődések pedig nagyon gyors ütemben zajlottak le, tovább bonyolítva a helyzetet. Az iparosodásnak és az új tudományágak létrejöttének köszönhetően viszonylag hirtelen megnőtt a dokumentumok száma, így a könyvtártudományban megjelent az igény új osztályozási rendszerek kidolgozására. (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 85). Olyan osztályozási rendszereket kellett kiépíteni, melyek megfelelnek a kialakult szükségleteknek és megoldást kínálnak a problémákra, azaz amelyek a régi felosztás mellett az új, folyamatosan fejlődő tudományágakat, diszciplínákat is be tudják illeszteni magukba. De további gondot okozott még a korszakban a folyóiratok feldolgozása is (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 86). Az Egyesült Államokban és Angliában a közművelődési könyvtárhálózat nagyon kiterjedt lett a 19. századra, mivel felismerték azt, hogy a könyvtárak is jelentős szerepet játszanak az oktatásban (Ungváry & Orbán, 2001a p. 42). Ezen tényezők - az iparosodás, az új tudományágak létrejötte, az edukációs igények és mindezek által a könyvtárak és állományuk növekvő száma - oda vezetett, hogy az USA-ban számos osztályozási rendszer alakult ki ebben az időszakban, mint például a Dewey-féle tizedes osztályozás, ahogy Cutter szintén ekkor kezdte el kidolgozni a kiterjeszthető és a tárgyszavas osztályozását (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 86). Mindemellet ez a folyamat azt is eredményezte, hogy kialakuljanak magára az osztályozási rendszerekre irányuló elméletek is (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 86).

Cutter a Boston-Cambridge intellektuális dominanciájú világában tanult és dolgozott jelentős ideig, így nem meglepő, hogy ezen világ látásmódjai és filozófiája rá is átragadtak. A korszakot és az USA ekkori tudományos hozzáállást meghatározták többek között a közelmúltbeli történelmi események és az ekkora már eléggé elterjedt filozófiai nézet, az utilitarizmus, azaz a haszonelvűség. Az 1840-es

években az iparosodás, az urbanizáció és az olyan más társadalmi problémák hatására, mint a rabszolgaság és bevándorlás, kialakult egyfajta intézmény-ellenesség, mely veszélyt jelentett az eddig fennálló társadalmi egységre (Miksa, 1977e p. 29). Ezt követően az 1850-es években ezen szétesés megállítása érdekében az lett a cél, hogy visszatérjenek a régi rendhez és megerősítsék az intézményeket és az általuk generált értékeket (Miksa, 1977b p. 29). Továbbá a már 1768-ban, John Witherspoon (az USA egyik alapító atyája) közvetítésével az USA-ba érkező, az utilitarizmushoz tartozó, 'skót józan ész iskolája' (Scottish common sense realism) filozófiai irányzat, az 1850-es évekre teljesen elterjedt az egész országban (Miksa, 1977b p. 34). Ezen felfogás lényege az, hogy az emberben eleve megvan a képesség arra, hogy a világot a "józan ész" (*sensus communis / common sense*) és racionális gondolkodás által megismerje és megértse, melyhez egy morális vetület is társult. Thomas Reid, az irányzat fő alakja szerint az embernek hierarchikusan elrendezett képességei vannak (*faculties*) – közülük a legfontosabb a racionalitás –, melyeken keresztül a világban lévő legegyszerűbb dolgoktól az összetettebb jelenségeik, sőt egészen magáig az igazságig és a helyes erkölcsig mindent meg tud ismerni és magáévá tud tenni (Miksa, 1977b p. 34). Az irányzat szerint a cél az, hogy a tudás, a tanulás által az emberiség jobbra váljék és elérje teljes potenciáját.

2.2. Cutter nézetei

Az évtizedben tehát a történelmi folyamatok hatására kialakult politikai és szociológiai jelenségek és a korszakot dominánsan meghatározó filozófiai irányzat hatására a tudományokba, az ember képességeibe és a rendszerelvű gondolkodásba vetett hit megerősödött. Cutter a Harvardon, sőt még az unitárius egyház köreiben töltött ideje alatt is folyamatosan találkozott ezekkel az eszmékkel, hiszen az utilitarizmus összefonódott a keresztény, különösen a protestáns vallással is (Miksa, 1977b p. 30). Valamint Ezra Abbot, aki meghatározó figura volt Cutter életében, hiszen még arra is hatott, hogy a könyvtárosi pályát válassza (Miksa, 1977b p. 31), szintén merített a *skót józan ész* nézeteiből. Az, hogy ezek a dolgok mennyire hatottak Cutter-re abban nyilvánul meg, hogy ő is hitte, hogy a tanítás, az olvasás által elérhető a tudás és az ember intellektuális fejlődése, melyben a könyvtár szerepét kiemelten

fontosnak látta (Miksa, 1977d p. 35). Rendkívüli elhivatottságát a könyvtárak és könyvtártudomány iránt az is mutatja, hogy a könyvtárakra, mint *az irodalom és az oktatás templomára*, a könyvtárosokra, pedig, mint *a tanulás, a tudás, a tudomány evangéliumának alázatos szolgájaként* hivatkozott (Miksa, 1977e p. 31). Ugyanakkor a racionalista nézeteknek megfelelően a könyvtárakra rendszerként is tekintett, melyek együtt ugyancsak egy nagy rendszert alkotnak (Miksa, 1977c p. 44). Mindehhez nem csak a katalógusgyártás, a rendszeralkotás, de a könyvtári épület megtervezése is hozzátartozik, sőt, Cutter még a jövő utópisztikus könyvtárát is elképzelte és papírra vetette. (C. A. Cutter, 1977a p. 91)

Cutter az emberi megismerés, a tudás általi fejlődésben vetett hitte abban is látszik, hogy egyfajta morális vonzatot is társított a könyvek tartalmához. Több szempontból is hierarchikus sorrendbe helyezte a különböző típusú alkotásokat. Először is bizonyos fajtájú műveket fontosabbnak tartott az előrejutás szempontjából, mint például a tudományos vagy történelmi könyveket és úgy vélte, hogy a fikciós regények nem annyira értékesek (Miksa, 1977d p. 37). Ugyanakkor még a tudományos könyvek között is előnyben részesített bizonyos típusokat. Ez a beosztás is a már tárgyalt Thomas Reid-i felfogásból ered, miszerint az ember legfontosabb, legmagasabb rendű képessége a racionalitás, azok a művek, melyek tudományosak, ebből a képességből fakadnak és ezek segítik leginkább az embert a fejlődésében, tehát azok kerülnek a hierarchia csúcsára. Ugyanakkor nincs szó arról, hogy Cutter nem tartotta volna semmilyen szempontból értékesnek a fikciós alkotásokat, hiszen a művek stílusát, jól megírtságát megbecsülte, ennek megfelelően az értéktelenség egyik fő ismérve az „unalmasság”, a pongyola fogalmazás volt (Miksa, 1977b p. 38). Ahogy az tudományos könyvek előnyben részesítéséből már kiderült, Cutter számára az igazsághoz való hozzáférés és az ember általa elért intellektuális gazdagodása volt a fő cél. Ebből kifolyólag az olyan művek, melyek valótlan dolgokat állítanak, károsnak minősülnek az olvasó fejlődésére (Miksa, 1977b p. 38). De mindez az ember tudásának gyarapodása mellett együtt járt a már említett morális vonzattal, így tehát vannak olyan művek is, melyek rontják az ember erkölcsi ítélőképességét és ez által válnak nem megfelelővé. Cutter a könyvek értékük és hatásuk szerinti besorolásához egy, azt jól szemléltető metaforával is élt. E szerint az alkotásokat három egységre bonthatjuk. Az első csoportba kerülnek azok a művek, melyek nagyon károsan hatnak az ember fejlődésére, ezeket a könyveket méreghez és bedrogozott whiskey-hez hasonlítja; a második csoport a sör és a brandy csoportja, ide kerülnek azok az

alkotások, amik ugyan nyújthatnak valamiféle szórakoztatást, attól még károsak, de ennek mértéke a befogadótól is függ; az utolsó csoport, amit a tejjel és a vízzel ír le, azokat a műveket tartalmazza, melyek hozzájárulnak az ember kulturális fejlődéséhez (Miksa, 1977b p. 39).

Azt azonban fontos kiemelni, hogy ezen értékítéletek lényege viszont nem bizonyos könyvek mellőzése, cenzúrázása lenne, hanem az, hogy az embereket segítse a fejlődésben, oktatásban a könyvtár szolgáltatásai által. Mi több, nem is kívánta a könyvtárakból kihagyni az egyes kétesnek ítélt alkotásokat, mivel ezek is bevonzhatták az olvasókat, csak az arányoknak kell rendben lenniük: a legfőbb feladat az embereket jobbra tevő művek gyűjtése (Miksa, 1977b p. 41). Ahogy egyszer fogalmaz: „*Egy jó könyvtárnak éppúgy tartalmaznia kell az emberi ostobaság emlékeit, mint az emberi bölcsességét.*”⁶ (Miksa, 1977b p. 40). Egyszerűen arról van szó, hogy Cutter számára kiemelten hangsúlyos volt a könyvtárak közszolgálati szerepe az oktatás szempontjából. A könyvtárosnak ebből kifolyólag nem csak, hogy segítenie kell az olvasót, de gyakorlatilag oktatónak is kell lennie, ehhez pedig arra van szüksége, hogy empátikus legyen és fel tudja mérni a másik ember határait (Miksa, 1977b p. 42). Így hát nem meglepő az sem, hogy Cutter erősen pártolta a könyvtárak és az iskolák közötti együttműködést is. *A Buffalo Public Library 1983-ban* című írásából ismert ideális könyvtárában szintén gyerekeket látunk (C. A. Cutter, 1977a p. 96).

2.3. A nyelvészeti iskola és a tárgyszóalkotás

Fontos megemlíteni még a nyelvészeti irányzatot hiszen Cutter tárgyszavas rendszere ehhez a felfogáshoz kapcsolódik. Az iskola elvein alapulva az információkereső nyelvek magát a természetes nyelvet és annak szavait használják fel (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 164). A tárgyszót kiemelhetjük magából a dokumentum szövegéből, változtatás nélkül vagy minimális változtatással, de kicserélhetjük egy egységesített tárgyszóra is vagy olyan verzió is van, amikor a tárgyszó nem jelenik meg magában a szövegben csak kapcsolódik hozzá (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 164). Ugyan a tárgyszavas osztályozás már korábban is jelen volt,

⁶ „*A great library should contain monuments of human folly as well as human wisdom.*”

elméleti alapjait mégis Cutter rakta le az 1880-as években (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 167). A szótárkatalógusról szóló könyvében (*Rules for a Printed Dictionary Catalogue*, 1876) leírja, hogy a tárgyszó kiválasztásában azt tartja a legfontosabbnak, hogy a lehető legspecifikusabbat emeljük ki mindig, a pontosság és a leszűkítés érdekében. Például, ha a macskákról szóló könyvet akarunk besorolni valahova, akkor az a *Macska* címszóhoz fog kerülni, nem pedig a *Zoológia*, *Emlősök* vagy *Háziállatok*, sokkal tágabb fogalmai alá (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 167). Ugyanakkor ez az elgondolás sem mindig tökéletes, ahogy a túl általános, úgy a túl specifikus tárgyszó is információ veszteséhez vezet, hiszen az egyikben kimaradnak bizonyos dolgok, a másokban pedig az túlzott összetettség nehézsége lesz az akadály (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 168). Cutter a tárgyszó kiválasztásánál a következő szempontokat veszi figyelembe: az adott könyvtár olvasói milyen szavakat használnának a dokumentum megtalálására (egy szakkönyvtár és egy közkönyvtár látogatói nem ugyanúgy gondolkodnak); megfelel más bejegyzéseknek, mivel így egységes marad a rendszer és harmadjára, olyan szavakat kell választani, melyek nyomán legkevésbé halmozódik fel sok elem, ezáltal biztosítva a gyors és egyszerű megtalálást (C. A. Cutter, 1977b p. 203). A nagyobb csoportokon belül, mint például a *Tudomány*, *Fikció* stb. tovább oszthatjuk és mellérendelhetünk más kifejezéseket is. Cutter példája szerint a *Teológiához* olyan fogalmakat rendelhetünk, mint a *Szentháromság*, *Szentlélek* és a *Bűn* (C. A. Cutter, 1977b p. 204). A tárgyak, így osztályokba rendeződnek (*Class*), melyek elemeiben megtalálható valami közös és ezért összetartoznak (C. A. Cutter, 1977b p. 205). A választott szavak azonban átfedésbe kerülhetnek egymással, továbbá mivel a tárgyak osztályosak és az osztályok tárgyak, az olyan tárgyszavak, mint az *Állatok* vagy a *Lovak* osztályok is egyben, ehhez köthető alosztályok lesznek a *Zoológia* és a *Hippológia* (lovak tanulmányozása), de egy lófajta is lehet osztály, úgy, mint a Shetland pónik (C. A. Cutter, 1977b p. 206). Ugyanakkor az egyedi tárgyak nem lehetnek osztályok, de annak ellenére, hogy adott országokból is csak egy van, mégis kezelhetők osztályként, ha például *Anglia* alatt azt értjük, hogy *az angolok*. Ha bizonyos tárgyszavak vagy osztályok több mindenhez kapcsolódnak, akkor azt jelezni kell, ha pedig máshova is besorolhatóak, akkor azt megint meg kell tenni, még ha már szerepeltek is korábban (C. A. Cutter, 1977b p. 206). A katalógusban az osztályok ábécé sorrendben és logikai sorrendben is megtalálhatóak, ahogy a címsorok (*headings*), azaz a szerző, cím, tárgy, műfaj /

“forma” is ugyanígy mind a két szempont szerint rendeződnek (C. A. Cutter, 1977b p. 206).

Cutter a tárgyszavas osztályozásával nem egy konkrét, adott rendszer szabályait írta le, hanem egy rendszer információkereső nyelvének a szabályait alkotta meg, tehát attól függően, hogy miként alkalmazzuk, különböző szavakat tartalmazhat, csak magának a tárgyszavak megalkotásának módja lesz azonos (Ungváry & Orbán, 2001a p. 44). A természetes nyelvet alapul vevő osztályozás azért előnyös, mert, nagyon rugalmas, továbbfejleszthető, alakítható, többszempontú keresés is alkalmazható és a már említett, új tudományágak megjelenésével járó problémákkal is tud mit kezdeni, ahogy az interdiszciplinaritással is (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 165). Mivel a természetes nyelvet használja fel, a felhasználó számára könnyűvé válik a művek keresése, hiszen a tárgyszavak, amik leírják a dokumentumot általuk már előre ismertek. Probléma azonban így is felmerülhet, hiszen a könyvtáros és az olvasó nem feltétlenül fog ugyanúgy megfogalmazni azonos dolgokat, így nem biztos, hogy megtalálja, amit keres (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 165). Ennek a megelőzése érdekében szükség van arra, hogy a fogalmak pontosan definiálva legyenek és meg legyen alkotva egy szabályrendszer, amiben le van írva, hogy mit mihez társítunk (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 165). Ilyen kihívás például a szinonimák vagy a homonimák esete (Ungváry & Vajda, 2002). Cutter a szinonimákkal kapcsolatban azt írja, hogy mindig azt a szót kell választanunk tárgyszónak, amelyiket az adott dokumentumot kereső olvasó valószínűleg a leginkább ismer (míg a lepkéről szóló könyveket egy kis városi könyvtárban a ‘lepké’ alatt, addig a szakkönyvtárban lehet, hogy inkább a tudományos nevén, latinul keresnék); melyet már más katalógusok által használtak; aminek kevesebb jelentése van, mint szinonimáinak; ami előbb következik az ábécében, hiszen így az utalás rá az adott oldalon tehető meg; vagy pedig olyan szavakat, melyek közel hozzák a témát egy másik, kapcsolódó témakörhöz (C. A. Cutter, 1977b p. 219). De így is bajban lehetünk, ha az adott tudományágnak nincsen egy egységes nyelve, fogalomhasználata, vagy terminológiai változások álltak be (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 169). Emellett az összetett szavak is okozhatnak nehézségeket, hiszen ugyan tartalmilag nagyon kifejezőek, nehezebben találhatóak meg (Ungváry & Vajda, 2002). Cutter szerint az összetett szavak esetében fontos, hogy ne egyszerűsítsük le őket túlságosan, hiszen így nem fogják pontosan lefedni a dokumentumok tartalmát és az olvasó sem fogja megtalálni őket. Ezért azt javasolja, hogy az összetett szavak első szavát használjuk, vagy esetleg, ha egy másik

elem fontosabb, kifejezőbb, akkor azt kell előre venni vagy ha az a szó magában is használatos ugyanazzal a jelentéssel (C. A. Cutter, 1977b p. 210).

Problémái ellenére Cutter az gondolta, hogy ez az osztályozási forma lehet a megfelelő általános rendszer, amit mindenhol lehet használni, mert az emberek gyorsan megtanulják és így csak ezt kell tudniuk alkalmazni, bárhová mennek. Továbbá rendszerének célja nem csak a dokumentumok keresése volt, de úgy vélte, hogy egy eszköz is ahhoz, hogy az felhasználó megtanuljon jó döntéseket hozni, amikor olvasmányt választ (Miksa, 1977a p. 52). Ennek ellenére Cutter rendszere nem terjedt el, bár a felhasználók körében valóban a természetes nyelveken alapuló keresés lehet a legnépszerűbb (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 164).

2.4. A kiterjeszthető osztályozás

Cutter másik főbb műve a kiterjeszthető osztályozás, mellyel az 1880-as években kezdett el foglalkozni, de a rendszer kidolgozását haláláig folytatta, és nem is sikerült teljesen befejeznie. A cél egy olyan teljes rendszer létrehozása volt, ami mindent lefed a kisebb könyvtáraktól egészen a nagy nemzeti könyvtárakig (C. A. Cutter, 1891). Ugyan az idők során ez, a Cutter által kidolgozott osztályozási rendszer már kikopott és nemigen használják, a Library of Congress mégis máig ennek a továbbfejlesztett, átdolgozott verzióját alkalmazza (Strongem, 2004). A Forbes Könyvtár, melynek Cutter a megalakulásától a vezetője volt, a mai napig ezt a rendszert használja (Strongem, 2004).

Ez a rendszer egy tudományfelosztáson alapuló osztályozás, mely típust a 19. században előszeretettel alkalmaztak más szerzők is, ide tartozik például Dewey tizedes osztályozása vagy Brown szakrendszerei, de a mai napig ezt a fajta osztályozást használják a leginkább (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 35). A kiterjeszthető osztályozás szerint hét darab szint van, melyek egyre komplexebbé válnak, azt értve ez alatt, hogy az első szint a kisebb könyvtárak igényeinek felel meg és ahogy haladunk előre, úgy jutunk el a nagyobb, összetettebb rendszerekig, igényekig. Az első lépés szerint nyolc részre kell osztani az állományt (kis könyvtár esetén), ezen részeket Cutter betűkkel jelöli, így a nyolc szerkezeti egység a következő lesz: A - *Általános munkák*, amik magukba foglalnak többet az alábbi

szekciókból és ezért nem illenek bele teljesen azokba a kategóriákba (ez alatt olyan műveket kell érteni, mint a szótárak, enciklopédiák), B - *Filozófia és vallás*, E - *Életrajz*, F - *Történelem és Földrajz és Utazás*, H - *Társadalomtudományok*, L - *Természettudományok és Művészet*, Y - *Nyelvészet és Irodalom*, Y_F - *Fikció* (C. A. Cutter, 1891). Miután a dokumentumokat besoroltuk valamelyik kategóriába a műveket, a szerzőik családneve alapján ábécé sorrendbe rakjuk, kivéve az E szekció *Életrajzi* dokumentumait, amelyeket annak a neve alapján állítunk sorba, akiről szól az életrajzi leírás. A továbbiakban az elsőtől a hetedik klasszifikációig részletezi azt a szerző, hogy miként kell rendszerezni a dokumentumokat további alszekcióra. Attól lesz az osztályozás kiterjeszthető, hogy minden egyes újabb klasszifikáció és alosztály - melyek egy egyre nagyobb és nagyobb állomány feldolgozására lesznek alkalmasak -, egymásra épülnek és csak kiegészítik a már meglévőket (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 98). Tehát mindig újabb és újabb alszekciókat vezet be és így ahogy növekedik egy gyűjtemény, nem kell mindig mindent újra rendszerezni, hanem csak elég tovább folytatni és bővíteni a rendszer alosztályait. Így az elsőnek még nincsenek alosztályai, de ezután a többinek egyre több van, ami növelhető akár a Cutter által leírt hét osztályozáson túlra is még (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 99). Például a további osztályozás során a már megnevezett csoportok betűjele mellé kerülnek még más azonosító jelek, így lesz az L-el jelölt *Természettudományokon* belül a *Matematika* Lb, a *Fizika* Lh és így tovább. Ezek után számokat is lehet társítani hozzájuk a további alosztások mentén. Például mivel Olaszország száma a Földrajzi alosztások szerint a 35 és a *Történelem* jele az F, akkor F35 lesz Olaszország történelme (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 103). Cutter továbbá segéd táblázatokkal is szolgál, annak érdekében, hogy bizonyos fogalmak használata egyértelmű legyen, mint például ahogy azt a földrajzi nevek pontosítása érdekében tette (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 102). Továbbá a betűrendes mutatót is létrehozott, melyben a tárgyszavakat szintén magyarázatokkal látta el (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 103).

A kiterjeszthető osztályozás ugyan nem terjedt el és nem igazán maradt fent a gyakorlatban, a Cutter-számokat, mely ezen rendszer részét képezte, sok helyen használják betűrendes raktározási táblázatokban a mai napig (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 103), továbbá Dewey tizedes osztályozására és annak brüsszeli változatára is hatással lehetett a segéd táblázatainak megalkotásával (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 102).

A könyvtártudomány fejlődéséhez Cutter azzal is hozzájárult, hogy részt vett az American Library Association (ALA) és a Library Journal létrehozásában is, míg az ALA-nak elnöke, addig a lapnak szerkesztője volt. Cutter és Dewey együttműködése a rendszerek létrehozására is kiterjedt, munkáik hatottak egymásra (ld. Cutter segédtablázatai), mindketten egy hierarchikus osztályozást hoztak létre, csak azok nyelvi alapjai nem egyeznek meg (Ungváry & Orbán, 2001a p. 45). Végül azonban útjaik szétváltak.

3. Hatásai, munkásságának utóélete

3.1. Hanyatlás

Cutter kiterjeszthető osztályozási rendszere korszakalkotónak számított a maga idejében, azonban a 20. század első évtizedeire elavulttá vált. Ennek elsődleges oka a szakirodalom mennyiségének bővülése volt (Ungváry & Orbán, 2001b p. 27), valamint az is közrejátszott, hogy Cutter elhunyt, mielőtt teljes egészében el tudta volna készíteni a hetedik táblázatot, melyet végül senki sem fejezett be helyette vagy fejlesztett tovább (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 103). Ekkoriban a könyvtárak a Dewey által kidolgozott tizedes osztályozást kezdték el leginkább alkalmazni, de egyes intézményekben sikerült megőrizni Cutter rendszereit. Az 1970-es évek közepén az Egyesült Államokban tizenkét könyvtárban használták az állomány nagy részénél valamelyik Cutter-féle osztályozási rendszert, ebből tíz maga a kiterjeszthető osztályozás volt, a maradék kettő pedig egy, kifejezetten a Boston Athenaeum számára kifejlesztett rendszer, melyet Cutter 1879-ben hozott létre (Mowery, 1976 p. 154-155). E könyvtárak igazgatói közül többen említették, hogy bár tudják, ezen rendszerek már régimódinak számítanak és tisztában vannak a problémákkal, melyeket a hozzájuk történő ragaszkodásuk felvet, mégsem kívánnak megválni tőlük. Többségük jól működőnek, praktikusnak írta le őket, ugyanakkor őszinték voltak azzal kapcsolatban, hogy a megszokás is közrejátszik a megtartásukban (Mowery, 1976 p. 155). 2002-re ez a szám négyre csökkent, közülük leginkább a northampton-i Forbes Library említésre méltó, ahol maga Cutter is dolgozott 1894-től egészen haláláig. A könyvtár akkori igazgatója, Blaise Bisailon a büszkeség és a tradíció érzését emelte ki a kiterjeszthető osztályozás használatának kapcsán, valamint azzal is indokolta a megmaradását, hogy több százezer könyv újraosztályozása igen költséges lenne, többféle rendszert pedig nem kívánnak alkalmazni egy könyvtáron belül. (Winke, 2004 p. 125). Az intézmény a mai napig ezt a rendszert használja (Strongem, 2004).

3.2. Munkásságának utóélete, jelentősége

Bár maga a rendszer nem bizonyult időtállóknak, hatása a szakmára mégis máig érezteti magát. Egyik példa erre a Cutter-számok, más kifejezéssel betűrendi jelek jelenléte (Könyvtári Intézet, 2001), melyeket Cutter eredetileg saját szakrendjéhez alkotott meg, hogy szakjelzeteihez kapcsolva használja őket, miután azonban kiemelték rendszeréből és a betűrend szerinti raktározáshoz kezdték alkalmazni, a mai kor könyvtárai számára is elengedhetetlen kellékeknek bizonyulnak (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 103). Közvetetten munkásságának köszönhetjük még a Library of Congress osztályozó rendszerét (Library of Congress Classification, LCC) is, melynek alapjait a kiterjeszthető osztályozás adja (Immroth, 1968 p. 16). Az 1890-es években az intézmény akkori igazgatója, John Russell Young két alkalmazottat, James C. M. Hansont és Charles Martelt bízott meg azzal, hogy tanulmányozzák egy új osztályozási rendszer létrehozásának lehetőségeit az új épületbe költözött könyvtár számára, mely addigra immár közel egymillió kötetet számlált. Az új rendszerrel az 1815-ben adoptált, Thomas Jefferson által kifejlesztett osztályozást tervezték leváltani, mely a 19. század elején jelen lévő körülbelül 7000 kötet rendszerezéséhez még megfelelő volt, ám egy ilyen nagyra bővült gyűjteménnyel már nem tudott lépést tartani (Immroth, 1968 p. 14-15.). A munka kezdetén a kiterjeszthető osztályozáson kívül két másik rendszert is áttanulmányoztak: Dewey tizedes osztályozását és Otto Hartwig Halle Schema-ját. Előbbit azért kényszerültek elvetni, mert önmagában sem Hanson, sem Martel nem látta alkalmasnak, Dewey pedig nem engedélyezte, hogy módosításokat hajtsanak végre rajta. Utóbbiról úgy vélték, túl erősen kapcsolódik a német filozófiához ahhoz, hogy a Library of Congress osztályozási rendszerének alappillére legyen (Immroth, 1968 p. 15-16). Hanson kapcsolata a kiterjeszthető rendszerrel nem volt új keletű, korábban ugyanis az azt használó University of Wisconsin Library alkalmazottja volt, az ott eltöltött évei alatt pedig nagy jártasságra tett szert benne, jól ismerte mind az előnyeit, mind a hátrányait. 1896-ban még vázlatokat is készített egy esetleges új rendszerről Cutter szakrendje alapján, melyeket végül fel is használt az LCC alapelveinek lefektetésekor (Lamb, 1934 p. 265). Dewey-el ellentétben Cutter kifejezetten segítőkésznek és engedékenynek bizonyult, hozzájárult rendszerének szükség szerinti módosításaihoz, így végül a kiterjeszthető osztályozást alapul véve indultak meg a munkálatok (Immroth, 1968 p. 16). Young

1899-ben bekövetkezett halála után (Lee, 2015 p. 183) Herbert Putnam vette át a helyét a könyvtár igazgatójaként és a munkálatok fő irányítójaként, aki lelkesen szorgalmazta az új rendszer létrehozását (Immroth, 1968 p. 16). Végül az ő vezetésével készült el az előzetes tervezet 1904-ben, melynek végleges változatát 1909-ben tárták nyilvánosság elé (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 104). Az elkövetkező évtizedekben a szakcsoportok több kiegészítésen, módosításon mentek keresztül, az 1930-as évek végére a táblázatok összterjedelme 8500 oldalra nőtt, de még ekkor sem készültek el minden osztály részletei, például a K főosztály, azaz a Jog még 1975-ben is hiányos volt (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 104). Ugyanakkor a tény, hogy a rendszer több millió kötet (B. Hajdu & Babiczky, 1998 p. 104) osztályozását is gond nélkül lehetővé tette, tanúbizonyságot ad arról, hogy Cutter egy rendkívül jól bővíthető, az Egyesült Államok nemzeti könyvtárához méltó rendszer kifejlesztéséhez járult hozzá, melyet még számos más intézményben alkalmaznak szerte a világon (Ungváry & Orbán, 2001a p. 186-187).

A tárgyszójegyzékek használata is munkásságára, azon belül a szótárkatalógus szabályzatára eredeztethető vissza (Csík, 2020 p. 82). Az 1950-es években (Chan, 1978 p. 5) a Library of Congress tárgyszókatologizálási osztályának akkori vezetője, David Judson Haykin ugyan nem ismerte el, hogy Cutter munkássága különösebben befolyásolta volna a Library of Congress Subject Headings (LCSH) létrejöttét, hatásai azonban mégis érződnek az alapelvein (Chan, 1978 p. 14). Mindketten azt vallották, hogy az olvasó áll a középpontban, a tárgyszókatológus célja pedig az, hogy az ő kényelmüket szolgálja és az ő lehetséges elvárásainak feleljen meg, míg a katalógizálást végző szakemberek érdekei és az elrendezés logikussága ezekhez képest alárendelt szerepben van (Drabenstott et al., 1999 p. 370). Ezenkívül a természetes nyelv preferálása is közös vonás volt bennük (Chan, 1978 p. 152). Cutter hatását az LCSH-ra csak évekkel később ismerték el hivatalosan (Chan, 1978 p. 14).

4. Összefoglalás

Charles Ammi Cutter munkássága nagyon fontos szerepet játszott a könyvtártudományban és a látszat ellenére még a mai nap is érződik a hatása. Ugyan az általa kidolgozott kiterjeszthető osztályozási rendszert már nem annyira használják – hiszen egy másik kortárs munkája, a Dewey-féle tizedes felosztása lett az, ami sokkal inkább elterjedt – amellett, hogy részt vett az ALA és a Library Journal megalapításában, elméleti munkáinak is van hagyatéka, hiszen a Library of Congress osztályozási rendszere belőle merített, a Forbes Library még mindig a kiterjeszthető osztályozást használja, a Cutter-számokkal szintén sok helyen dolgoznak, továbbá ő fektette le a tárgyszóválasztás elveinek alapjait. Mindemellett pedig a könyvtárak oktatásban való szerepébe vetett hite és az ezért tett munkássága is megbecsülendő.

Absztrakt

A dolgozatunkban Charles Ammi Cutter életét, munkásságát és működésének a tudományára való hatásait tártuk fel és vizsgáltuk meg. Célunk az volt, hogy a könyvtártudós tevékenységének jelentőségét bebizonyítsuk és kiemeljük, mivel fontosságának mértéke nem minden diskurzusban eléggé kihangsúlyozott. Először egy életrajzi áttekintés után, egy általánosabb értelemben vett korrajzot mutattunk be a 19. század tudományos életéről, melyet egy részletesebb, Cutter-re közvetlenül hatást gyakorló tudományos irányzatokat, filozófiai elméleteket felvázoló rész követ. Fontosnak éreztük az életmunkájának kontextusba helyezését, hogy így kapjunk egy ívet a 19. századtól a szerző későbbi és jelenlegi jelentőségéig. Ezt követően a főbb elveit, munkáit és végül a tudományra gyakorolt hatását tárgyaltuk. Mindezek alapján megállapítható, hogy Cutter nem csak a maga korában tudott benyomást tenni, hanem munkájának és eredményeinek továbbélését ma is érzékelhetjük más rendszerekben és a könyvtári életben.

Felhasznált irodalom

- B. Hajdu, Á. & Babiczky, B. (1998) *Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába*. Universitas
<https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/47506> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)
- Chan, L. M. (1978). *Library of Congress subject headings: principles and application*. Libraries Unlimited. <https://archive.org/details/libraryofcongres00chanrich/mode/2up> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.29.)
- Cutter, C. A. (1977a). *The Buffalo Public Library in 1983*. In. *Charles Ammi Cutter - Library Systematizer*. Libraries Unlimited.
- Cutter, C. A. (1891). *Expansive Classification, Part I.: The First Six Classification*. <https://archive.org/details/cu31924092476229/mode/2up> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)
- Cutter, C. A. (1977b). *Rules for a Printed Dictionary Catalogue*. In. *Charles Ammi Cutter - Library Systematizer*. Libraries Unlimited.
- Cutter, W. P. (1931). *Charles Ammi Cutter*. American Library Association.
<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.b4216705&view=1up&seq=21> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)
- Csík, T. (2020). *A tartalmi feltárás kérdései 1945-től az 1970-es évekig – Úttörők és útkeresők*. In. *Információközvetítés és közösségépítés – multifunkciós könyvtári hálózatok*. Szerk. Kiszl, P., Németh, K. ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet. 2020. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/46558> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.29.)
- Drabenstott, K. M., Simcox, S., Williams, M. (1999). *Do librarians understand the subject headings in library catalogs?* In. *Reference & User Services Quarterly*; 38, 4
<https://www.proquest.com/docview/217933938/fulltextPDF/56343C4520E54AB4PQ> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.29.)
- Hitchcock, R. D., Talbot, M., West, N., Eadie, J., Cruden, A., Nast, T., Carpenter, F. B. (1871). *Hitchcock's New and complete analysis of the Holy Bible: or, The whole of the Old and New Testaments arranged according to subjects in twenty-seven books*. <https://archive.org/details/hitchcocksnewcom71hitc/mode/2up> (utolsó letöltés dátuma: 2023.01.07.)

Immroth, J. P. (1968). *A guide to Library of Congress classification*. Libraries Unlimited. <https://archive.org/details/guidetolibraryof0000unse/mode/2up> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27.)

Harvard University - Price Office <https://prizes.fas.harvard.edu/prize-descriptions> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27.)

Könyvtári Intézet: *Könyvtári raktározási táblázatok*. Könyvtári Intézet, 2001. <https://docplayer.hu/21972246-Konyvtari-raktarozasi-tablazitok.html> (utolsó letöltés ideje: 2022.10.25.)

Lamb, E. (1934). *The Expansive Classification in Use*. In. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*, Vol. 4, No. 2. <https://www.jstor.org/stable/4302070> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27.)

Lee, R. E. (2015). *The Library of Congress of the United States An Institutional Trajectory in the Geopolitics of Culture* In. *Review (Fernand Braudel Center)*, Vol. 38, No. 3. <https://www.jstor.org/stable/26526304> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.27.).

Miksa, F. L. (1977a). *Cataloging*. In. *Charles Ammi Cutter - Library Systematizer*. Libraries Unlimited.

Miksa, F. L. (1977b) *The Deveelopment of a Career*. In. *Charles Ammi Cutter – Library Systematizer*. Libraries Unlimited.

Miksa, F. L. (1977c) *Libraries as Systems*. In. *Charles Ammi Cutter - Library Systematizer*. Libraries Unlimited.

Miksa, F. L. (1977d) *The Process of Enculturation*. In. *Charles Ammi Cutter - Library Systematizer*. Libraries Unlimited.

Miksa, F. L. (1977e) *Sources of Cutter's Systematizing Ideal*. In. *Charles Ammi Cutter - Library Systematizer*. Libraries Unlimited.

Mowery, R. L. (1976) *The Cutter Classification: Still at Work*. In. *Library Resources & Technical Services* 20, no. 2.

<https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/8787/lrtsv20no2.pdf?sequence=1&isAlloved=y> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.28.)

Strongem, P. (2004) *Charles Ammi Cutter, Library Systematizer Extraordinaire*.

Forbes Library, eredeti megjelenés: Daily Hampshire Gazette.

<https://forbeslibrary.org/info/library-history/charles-ammi-cutter/> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)

Ungváry, R. & Orbán, É. (2001a) *Osztályozás és Információkeresés - Kommentált szöveggyűjtemény. Első kötet: Az osztályozás és elmélete*. Országos Széchényi Könyvtár. <https://mek.oszk.hu/01600/01683/pdf/01683-1.pdf> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)

Ungváry, R. & Orbán, É. (2001b) *Osztályozás és Információkeresés - Kommentált szöveggyűjtemény. Második kötet: Az információkeresés és elmélete*. Országos Széchényi Könyvtár. <http://mek.niif.hu/01600/01683/pdf/01683-2.pdf> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)

Ungváry, R. & Vajda, E. (2002) *Könyvtári információkeresés*. Typotex.
<https://mek.oszk.hu/05000/05030/05030.pdf> (utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)

Winke, R. C. (2004) *The Contracting World of Cutter's Expansive Classification*. In. *Library Resources & Technical Services* 48, no. 2.
<https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/8898/48n2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
(utolsó letöltés dátuma: 2022.10.25.)